

Suradnja između država i dodana vrijednost EU-a u području kroničnih nezaraznih bolesti (KNB)

Sažetak Usuglašene izjave
Zajedničke akcije
CHRODIS-PLUS¹

Listopad 2020

¹The Consensus Statement constitutes Deliverable 4.2 of JA-CHRODIS PLUS and aims to analyse the JA CHRODIS (2014-2017) and JA CHRODIS-PLUS (2017-2020) experiences and lessons learnt in terms of integration in national policies and sustainability. The aim was to reach consensus (a “Consensus Statement”) concerning the EU added value of cross-country collaboration in the field of health promotion and prevention and management of chronic diseases beyond the project. It also contributes to understanding current NCDs strategies and implementation routes, particularly to reach EU citizens across the life-course in the places where they live, work, study and grow, with the ultimate goal to improve health and wellbeing for all.

Zašto raditi na prevenciji i kontroli kroničnih nezaraznih bolesti?

Kronične nezarazne bolesti (KNB) – uključujući kardiovaskularne bolesti, rak, šećernu bolest i kronične respiratorne bolesti – primarni su uzrok opterećenja sustava zdravstvene i socijalne skrbi u Europskoj uniji (EU) (2, 3). Multimorbiditet, istodobna pojava više kroničnih bolesti kod jedne osobe, u porastu je i pogađa više od 60 % osoba starijih od 65 godina u Europi (4). KNB i multimorbiditet povezani su s brojnim negativnim zdravstvenim i socijalnim posljedicama, uključujući preranu smrtnost, invaliditet te lošu kvalitetu življenja. Na liječenje multiborbiditeta i upravljanje njime troši se približno 70 % do 80 % proračuna za zdravstvenu skrb u EU, čime su sustavi zdravstvene skrbi pod velikim pritiskom i to je jedan od najhitnijih i najvažnijih fiskalnih i socijalnih izazova za države članice.

Multimorbiditet više prevladava među socijalno ugroženim skupinama stanovništva i moguće je da se njome povećavaju zdravstvene nejednakosti, čak i u državama u kojima je pristup uslugama zdravstvene skrbi desetljećima sveopći, slobodan i besplatan. Samo rješavanje problema u zdravstvenom sektoru nikada neće biti dovoljno za rješavanje rastućeg problema KNB-a; uvijek će biti potrebne dodatne aktivnosti drugih sektora i dionika (5).

Smanjenje tereta KNB-a sve je hitnije u svjetlu pandemije SARS-CoV-2 (COVID-19). Pandemija nije samo kriza za globalno javno zdravstvo, već ima i vrlo negativne utjecaje na globalno gospodarstvo, ugrožavajući tjelesnu, duševnu i gospodarsku dobrobit stanovništva u svijetu. Nerazmjerno pogađa starije osobe, imunokompromitirane osobe te osobe koje boluju od KNB-a, koje su pod većim rizikom od razvoja teških simptoma ili smrti (6) Kao i KNB, tako i COVID-19 nerazmjerno pogađa ugroženo stanovništvo. Time se objedinjuju postojeće zdravstvene nejednakosti i ponovno se potvrđuje potreba za rješavanjem KNB-a s holističkog gledišta, uključujući perspektivu jednakosti i rješavanje društvenih odrednica zdravlja.

Podizanje razine ljudskih i financijskih troškova kroničnih bolesti dobiva političku pozornost na nacionalnoj i europskoj razini, no ne poduzima se dovoljno kako bi se spriječio ili odgodio nastanak kroničnih bolesti ili kako bi se učinkovito upravljalo kroničnim stanjima kada se pojave.

CHRODIS-PLUS (2017.-2020.) bila je inicijativa koju je financirala Europska komisija i 42 organizacije sudionice iz 21 europske države.

U Zajedničkoj akciji CHRODIS-PLUS promiče se provedba politika, strategija i intervencija utvrđenih u Zajedničkoj akciji CHRODIS (2014.-2017.).

Njezine ključne aktivnosti su:

- 16 političkih dijaloga kojima se pridonijelo informiranju o politici te izradi ili provedbi politike, kako bi se poboljšale aktivnosti u borbi protiv kroničnih bolesti;

- 21 provedbeni testni projekt s naglaskom na četiri glavna područja:

- 1) Promicanje zdravlja i primarna prevencija**
- 2) Model integrirane skrbi o multimorbiditetu**
- 3) Jačanje kvalitetne skrbi za osobe koje boluju od kroničnih bolesti**
- 4) Zapošljavanje i ronične bolesti**



Resursi u okviru Zajedničke akcije CHRODIS PLUS za smanjenje tereta KNB-a

U okviru Zajedničke akcije CHRODIS PLUS, 42 partnerske organizacije iz 21 europske države bile su uključene u izradu, poboljšanje i ispitivanje alata (npr. dobre prakse, modeli skrbi) za smanjenje tereta KNB-a. Na osnovi saznanja iz Zajedničke akcije CHRODIS (2014.-2017.), alati su proučavani u pogledu njihove prenosivosti između različitih okruženja.

21 provedbeni testni projekt s naglaskom na četiri glavna područja i sa sljedećim rezultatima:

1) Promicanje zdravlja i primarna prevencija

Lekcije naučene iz prijenosa i provedbe 5 dobrih praksi na 8 lokacija. [Izvešće i preporuke](#)

Lombardijska mreža za promicanje zdravlja na radnom mjestu: Namijenjena je postizanju zdravijih uvjeta na radnom mjestu uključivanjem i jačanjem suradnje između zaposlenika i glavnih dionika na radnom mjestom: udruga poduzeća, sindikata i regionalnog zdravstvenog sustava.

[Početna stranica](#) i [Portal s najboljim praksama](#)

Oznaka aktivne škole: Cilj je povećati tjelesnu aktivnost djece kroz razvoj tjelesno aktivne i obrazovane školske zajednice.

JOGG: Potiču se svi ljudi u gradu, na selu ili u susjedstvu na pripremljanje zdrave hrane i na vođenje lakog i privlačnog načina življenja za mlade.

[Početna stranica](#) i [Portal s najboljim praksama](#)

Kutija s igračkama: Cilj je poticati zdrave načine življenja u ranom djetinjstvu kako bi se spriječila pretilost. Obuhvaća okolišne promjene i grupne intervencije.

[Početna stranica](#) i [Repozitorij inicijative CHRODIS](#)

Uspješno starenje: Šestomjesečni višemodalni program izrađen na Islandu za poboljšanje tjelesne aktivnosti starijih osoba i njihovog zdravstvenog ponašanja.

[Početna stranica](#) i [Portal s najboljim praksama](#)

Više intervencija u [Repozitoriju dobrih praksi inicijative CHRODIS](#)

Približno 20 provedbenih partnera u Europi u radnim područjima 1.) 2) i 3) **uspješno je koristilo Strategiju prijenosa i provedbe dobrih praksi u okviru inicijative CHRODIS PLUS.** [Cjelokupna informacija o strategiji.](#)

2) Model integrirane skrbi o multimorbiditetu

Model integrirane skrbi o multimorbiditetu (MISM) namijenjen je prevladavanju problema povezanih s fragmentiranom skrbi. U široko primjenjivom modelu predlaže se 16 sastavnih dijelova poboljšane skrbi za bolesnike s multimorbiditetom. Strukturiranim pristupom, koji je namijenjen optimiziranju resursa, odupiru se pružatelji skrbi i poboljšavaju rezultati.

MISM je u praksi procijenilo 5 testnih timova na terenu kako bi se dokazala njegova primjenjivost u različitim lokalnim kontekstima. 3.500 bolesnika iskoristilo je testnu provedbu (pilot implementaciju).

[Rezultati faze prije provedbe](#)
[Procjenatestne provedbe MISM-a](#)

3) Jačanje kvalitetne skrbi za osobe koje boluju od kroničnih bolesti

Alat za kriterije kvalitete i preporuke (KKP)

Alati za kriterije kvalitete i preporuke (KKP) glavna su skupina kriterija kvalitete koji se mogu primjenjivati na različita područja zdravstvene skrbi (prevencija, skrb, promicanje zdravlja, obrazovanje i osposobljavanje) i dovoljno su općeniti kako bi se primjenjivali u državama s različitim političkim i upravnim te ustrojstvima socijalne i zdravstvene skrbi. Skupina sadrži 9 kriterija kvalitete koji obuhvaćaju 39 kategorija rangiranih i ponderiranih s krajnjim ciljem poboljšanja prevencije i kvalitete skrbi za osobe koje boluju od kroničnih bolesti.

[Alat za kriterije kvalitete i preporuke \(KKP\).](#)

U Vodiču o provedbi Alata za kriterije kvalitete i preporuke (KKP) za poboljšanje kvalitete skrbi za osobe koje boluju od kroničnih bolesti opisuje se sveobuhvatni postupak provedbe (uključujući potencijal za njegovu primjenu na druge kontekste), navode se implikacije za njegovu uporabu i predlažu se sljedeći koraci za jačanje kvalitete skrbi za osobe koje boluju od kroničnih bolesti.

Resursi u okviru Zajedničke akcije CHRODIS PLUS za smanjenje tereta KNB-a

4) Zapošljavanje i kronične bolesti

Radni okvir o zapošljavanju i kroničnim stanjima u okviru inicijative CHRODIS PLUS

Radni okvir sadrži dva alata: 1) alat za osposobljavanje rukovoditelja o uključenosti i učinkovitosti osoba s kroničnim stanjima, te 2) paket alata za radna mjesta – za jačanje dobrobiti, zdravlja i sudjelovanja u radu zaposlenika.

Namijenjen je osobito rukovoditeljima, odjelima za ljudske resurse i zaštiti zdravlja i sigurnosti na radu a nudi im kontrolne liste, uz pomoć kojih se olakšava spoznaja o tome gdje su potrebne intervencije, kao i alate za mjerenje učinkovitosti zaposlenika s kroničnim stanjima te pomaže proizvesti praktične aktivnosti za osmišljavanje radnog mjesta na kojem se podupire zdravlje, kako u odnosu na strukturni okoliš tako i u pogledu organizacijske kulture i stavova. Poveznica na [radni](#).

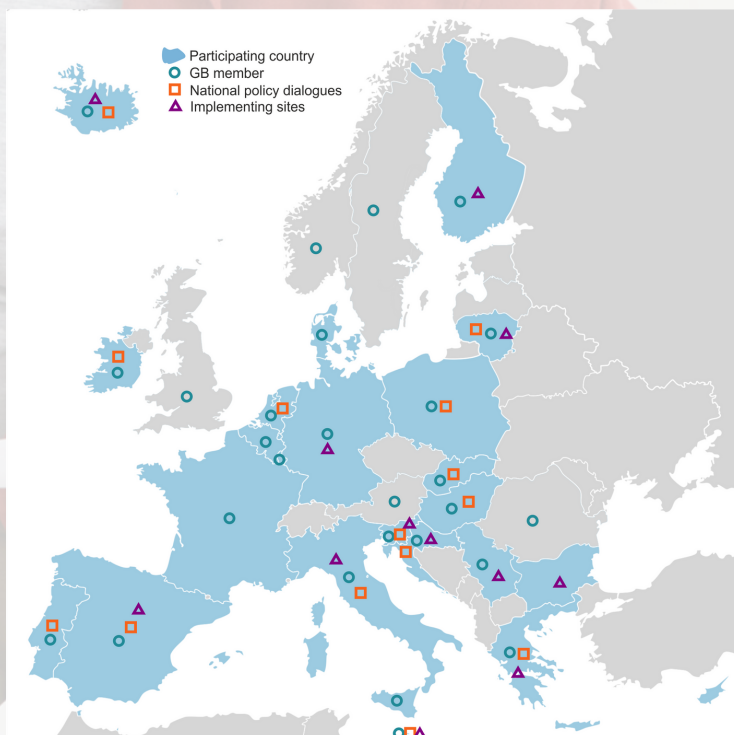
16 političkih dijaloga (14 nacionalnih i 2 na razini EU-a) pridonijelo je informiranju o politici te izradi ili provedbi politike, kako bi se poboljšale aktivnosti u borbi protiv kroničnih bolesti.

14 nacionalnih političkih dijaloga bilo je organizirano pomoću metodologije političkih dijaloga u okviru inicijative CHRODIS PLUS.

Riječ je o korisnom alatu koji je moguće prenositi u druga područja istraživanja o politikama. U dijalozima su bile utvrđene politike ili izmjene postojećih politika i zakona, kojima se mogu otkloniti glavni čimbenici rizika za kroničnu bolest. Raznolika skupina relevantnih dionika (npr. državni službenici, tehnički savjetnici, donositelji politika, nacionalna ministarstva, multilateralne organizacije, udruge bolesnika/strukovne udruge, nevladine organizacije, pojedinačni 'predvodnici' i politički poduzetnici) bila je utvrđena i uključena. Svi dijalozi pretočeni su u Akcijske planove.

Više informacija o Metodologiji političkih dijaloga u okviru inicijative CHRODIS PLUS i o saznanjima iz političkih dijaloga dostupno je [ovdje](#).

Aktivnosti CHRODIS PLUS-a diljem Europe



Vizija razmjene dobrih praksi za nezarazne bolesti između država članica EU-a

Uzroci nezaraznih bolesti su složeni, a obično je riječ o spoju genetskih, psiholoških, društveno-gospodarskih, okolišnih i bihevioralnih čimbenika. Mnogi su imbenici izvan zdravstvenog sustava i izravno se odnose na uvjete u kojima smo rođeni, u kojima živimo, radimo i starimo. Za prevenciju kroničnih nezaraznih bolesti, upravljanje njima i za njihovu kontrolu potrebna je sveobuhvatna vizija (7) provedbe učinkovitih strategija.

Za izradu Usuglašene izjave, u okviru Zajedničke akcije CHRODIS-PLUS angažirani su Upravljačka skupina Europske komisije za promicanje zdravlja, sprječavanje i upravljanje nezaraznim bolestima i Upravni odbor u okviru inicijative CHRODIS-PLUS (8), kako bi se zajedničkim naporima definirali vizija i načela razmjene dobrih praksi za nezarazne bolesti između država članica EU-a. U okviru suradnje, utvrdili su i prioritetna područja za djelovanje koja su obuhvaćala promicanje zdravlja i sprječavanje bolesti kao i zauzimanje pristupa „Zdravlje u svim politikama“.

Kao doprinos postizanju postavljenih prioriteta mogu se iskoristiti i sveobuhvatne europske inicijative. One obuhvaćaju ključne zdravstvene, društvene i okolišne političke prioritete EU-a, kao što su Europski zeleni plan i s njim povezani prijedlog 'Strategije od polja do stola' – kao i predloženi Europski plan za borbu protiv raka. U ovim se strategijama nudi važna prilika za osmišljavanje i davanje usklađenog odgovora na izazove povezane s neodrživim modelima proizvodnje hrane, klimatskih promjena i potrošnje (9, 10). Europski zeleni plan ključan je za opredjeljenje EU-a za provedbu UN-ovog Programa održivog razvoja do 2030. Promicanje održive potrošnje hrane i olakšavanje prelaska na zdravu i održivu prehranu, kao i usmjeravanje prema 'zelenom gospodarstvu' također su u skladu s obvezama država članica EU-a preuzetima u europskom stupu socijalnih prava (ESSP) (11).

Još jedan relevantan alat za donošenje politika jest europski semestar, glavni mehanizam za koordinaciju gospodarskih i društvenih politika u EU (12). U europskom semestru pruža se prilika da se Europska komisija i države članice dogovore o reformama koje će se poduzeti u nadolazećoj godini kako bi se riješili najveći problemi s kojima se susreće svaka država. U mnogim političkim dijalozima u okviru inicijative CHRODIS PLUS istaknuti su i zakonodavni presedani na nacionalnoj razini ili na razini EU-a, kao oni koji se odnose na komercijalne odrednice zdravlja, kao što su Direktiva EU-a o duhanskim proizvodima ili stavljanje na tržište hrane za djecu i dolescente (13).

Većom razmjenom praksi i udruženim nastojanjima između nacionalnih donositelja politika i donositelja politika EU-a za izradom komercijalnih odrednica zdravlja mogli bismo se izravno boriti protiv pretilosti, ovisnosti i njihovih povezanih utjecaja na teret KNB-a. Prethodne i nadolazeće Zajedničke akcije u području prehrane, na primjer, obuhvaćaju Zajedničku akciju o prehrani i tjelesnoj aktivnosti (JANPA) te Zajedničku akciju o provedbi potvrđenih najboljih praksi u području prehrane (JA BestReMap) (14, 15). Slično tome, države članice i predstavnici EU-a mogli bi se okupiti oko međunarodnih inicijativa (npr. ciljevi održivog razvoja) kako bi dalje definirali akcije na europskoj, nacionalnoj i lokalnoj razini u svrhu rješavanja važnih pitanja o zdravlju, klimatskim promjenama i održivosti.

U Zaključcima i Preporukama u okviru inicijative CHRODIS PLUS naglasak se stavlja na uključivanje dobrih praksi za KNB u nacionalne politike

Mnoge države članice sudionice i/ili regionalna tijela naznačili su da će nastaviti provedbu ili pokrenuti opsežniju primjenu dobrih praksi, a što je započeto tijekom Zajedničke akcije CHRODIS PLUS. U sljedećim okvirima opisani su zaključci doneseni u Zajedničkoj akciji, primjeri povezanih akcija poduzetih tijekom Zajedničke akcije te preporuke kako bi se olakšalo uspješno uključivanje dobrih praksi u nacionalne politike s ciljem smanjenja tereta KNB-a.

Zaključak 1.: Poduzeti mjere za rušenje prepreka između sektora i razina upravljanja te raditi na sustavnim rješenjima

Akcija CHRODIS PLUS: Ulogu međusektorske suradnje u dobrim praksama za promicanje zdravlja istražili su partneri inicijative CHRODIS PLUS u suradnji s provoditeljima dvadeset dobrih praksi u Europi. U većini utvrđenih praksi surađivalo se s više od šest sektora izvan sektora zdravstvene skrbi. Iskustva su bila sažeta u cjelinu kako bi se odredile unakrsne prepreke i omogućitelji, što je dovelo do izrade preporuka o edusektorskoj suradnji (ukratko opisano u nastavku).

Preporuke: Ulagati u objedinjavanje djelotvornog zajedništva različitih partnera različitog podrijetla i različitih vještina te osigurati dovoljne resurse za održavanje suradnje. Definirati zajedničku viziju rješavanja problema u skladu sa zajedničkim ciljevima te koristiti planirani/sustavni pristup s ciljem prikladnog rada za sve partnere. Graditi mostove između sektora i disciplina uz učinkovito vodstvo.

U Zaključcima i Preporukama u okviru inicijative CHRODIS PLUS naglasak se stavlja na uključivanje dobrih praksi za KNB u nacionalne politike

Zaključak 2.: Povećati uporabu alata za prijenos znanja u državama članicama EU-a

Akcija CHRODIS PLUS: Kroz različita područja rada, partneri inicijative CHRODIS PLUS izradili su, primjenjivali i potvrdili alate, kao što su Metodologija političkih dijaloga u okviru inicijative CHRODIS PLUS i Strategija provedbe u okviru inicijative CHRODIS PLUS, kako bi se podržao prijenos znanja ili proizvelo novo znanje u državama članicama EU-a i između njih.

Preporuka: Primjenjivati potvrđene alate i okvire (kao što su Strategija prijenosa i provedbe u okviru inicijative CHRODIS PLUS) kako bi se podržao prijenos znanja u državama članicama EU-a i između njih. Pri prijenosu praksi, pažljivo razmotriti i riješiti razlike u lokalnim kontekstima (npr. Kulturalni aspekti društvene i organizacijske strukture) koje mogu utjecati na provedbu dobre prakse.

Zaključak 4.: Osigurati odgovarajuće gospodarske, tehničke i ljudske resurse za prijenos, provedbu i održivost dobre prakse, gradeći iz 'onoga što funkcionira' trenutačno i potvrđujući dragocjeno iskustvo i potencijal postojećeg osoblja.

Akcija CHRODIS PLUS: U političkom dijalogu na razini EU-a o financiranju promicanja zdravlja i prevencije kroničnih bolesti zaključeno je kako mogući korisnici financiranja iz sredstava EU-a moraju znati i biti sposobni saznati o prihvatljivim prilikama za financiranje, prijaviti se za financiranje te zatim apsorbirati sredstva i uspješno upravljati povezanim projektima. Izgradnja ovih kapaciteta i svijesti među korisnicima na svim razinama vlasti trebala bi biti jedan od glavnih prioriteta za buduće akcije na terenu.

Preporuke: Koristiti sredstva EU-a i gospodarske inicijative za promicanje provedbe zajedničkih ciljeva te poticati dugoročno uključivanje i održivost dobrih praksi. Poduprijeti sve organizacije (osobito male organizacije) kako bi razumjele i pratile prilike za financiranje i/ili za objedinjavanje projekata za ulaganje.

Ojačati ulogu i kapacitet posrednika (npr. između nacionalnih i regionalnih razina) kako bi se poboljšao protok informacija i prilika između svih razina upravljanja.

Zaključak 3.: Povezati nacionalne/regionalne strategije i planove NB-a s postojećim ciljevima za zdravlje i održivi razvoj

Akcija CHRODIS PLUS: Mnoge aktivnosti u okviru inicijative CHRODIS PLUS bile su povezane s nacionalnim, regionalnim i globalnim strategijama NB-a. Jedan primjer obuhvaća nizozemsku praksu 'JOGG' (Mladi zdrave tjelesne težine). Nekoliko elemenata ove prakse bilo je preneseno na Island i provedeno s ciljem jačanja Programa zajednice za promicanje zdravlja.

Preporuka: Olakšati usklađenost s postojećim nacionalnim politikama prilagođavanjem praksi lokalnim potrebama i značajkama te pružanjem jasnog okvira i alata za podršku prijenosu, usvajanju i procjeni ishoda uključivanja dobre(ih) prakse(i).

Zaključak 5.: Poduprijeti i olakšati donošenje odluka o politici i praksi za NB na temelju dokaza.

Akcija CHRODIS PLUS: Model integrirane skrbi o multimorbiditetu (MISM) u praksi je procijenilo 5 testnih timova na terenu kako bi se dokazala njegova primjenjivost u različitim kontekstima. Na temelju lokalnog iskustva i znanja, partneri sudionici prilagodili su MISM specifičnim značajkama svojeg lokalnog ustrojstva zdravstvene skrbi te su izradili inačice modela prilagođene za lokalnu provedbu u svakoj državi. Za 3 od 5 testnih lokacija potvrđena je daljnja mogućnost proširenja testnog (pilot) projekta diljem zemlje.

Preporuke: Osigurati političku potporu i uključiti nove prakse u postojeće političke strategije; osigurati da se rezultati njihove provedbe učinkovito komuniciraju donositeljima politika i drugim ključnim dionicima u cilju potpore donošenju politika na temelju dokaza.

Prepoznati važnost promicanja zdravlja kako bi se spriječile nezarazne bolesti te povećati uporabu najboljih praksi za promicanje zdravlja i prevenciju bolesti. Koristiti alate, kao što su portali s najboljim praksama, kako bi se potaknula uključenost politika temeljenih na dokazu (i prikazati lekcije u svrhu njihove prenosivosti i proširivosti te procjene u vremenskom razdoblju).

Puni popis referenci dostupan je [ovdje](#).